

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

Освітньо-наукова програма
підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому рівні вищої освіти у галузі 01 «Освіта / педагогіка»
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» «Педагогічна освіта і освіта дорослих в Україні і зарубіжжі» /
«Pedagogical and Adult Education in Ukraine and Worldwide»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни Наукова фахова іноземна мова(французька)

Викладач Вінчук Ліна Станіславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології Факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Профіль викладача <https://fif.npu.edu.ua/index.php/struktura?id=216#vinichuk-lina-stanislavivna>

Контактний телефон +380967551796

E-mail: vinitchuklina@gmail.com

Сторінка дисципліни <http://ipood.com.ua/phd-011/>

Консультації очні понеділок та четвер з 14.00 до 15.00

Онлайн-консультації за попередньою домовленістю Viber (+380967551796) в робочі дні з 9.30 до 17.30

АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

В сучасних умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів зростає статус іноземної мови як засобу спілкування на професійному рівні. Відповідно висуваються якісно нові вимоги до викладача-дослідника, до системи підготовки здобувачів ступеня доктора філософії, що потребує нових підходів щодо удосконалення змісту, форм та методів навчання іноземної мови. З метою формування та розвитку професійних компетентностей та з необхідністю активізації фахової наукової комунікації, презентації результатів власного наукового дослідження на якісно високому рівні, проблема формування мовно-комунікативної компетентності набуває особливого значення.

Підвищення ціннісно-мотиваційного статусу наукової фахової іноземної(французької) мови зумовлене необхідністю підготовки наукових кадрів, здатних репрезентувати досягнення освітніх наук у вітчизняному та міжнародному науково-освітньому середовищі. З метою удосконалення неперервної мовної наукової освіти навчальним планом підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 01 Освіта, педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки передбачено опанування нормативного курсу «Наукова фахова іноземна мова(французька)».

Здобувач ступеня доктора філософії має ефективно застосовувати знання, уміння і навички аналізувати і систематизувати наукові факти, вільно володіти нормативною французькою мовою наукового стилю, діалогічним та монологічним мовленням у сфері науково-професійної комунікації.

Засвоєння мовних засобів і особливостей їх використання у професійній сфері комунікації, знання сучасних вимог наукового дискурсу, використання можливостей наукової фахової мови для впровадження наукових теорій та технологій в освітню практику є одним із головних завдань курсу «Наукова фахова французька мова».

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Наукова фахова іноземна мова(французька)» є формування у здобувачів умінь та навичок усного та писемного мовлення в академічній сфері комунікації, розвиток загально-лінгвістичної підготовки, здатності діалогічного та монологічного спілкування французькою мовою з використанням мовних засобів наукового стилю у професійному середовищі, використання можливостей

наукової фахової французької мови для презентації результатів наукових досліджень .

Передбачається самостійна дослідницька діяльність, проведення практичних занять, індивідуальні завдання для самостійної роботи.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Наукова фахова іноземна мова (французька)» є формування наступних компетентностей:

загальних компетентностей:

- **комунікація.** Здатність спілкуватися результативно в усній та письмовій формах у фаховому і нефаховому середовищі. Уміння міжособистісної взаємодії у контексті організації командної роботи, представлення результатів власної діяльності через різні інформаційні ресурси (ЗК.4);

- **здатність до рефлексії.** Здатність допомагати іншим у процесі викладацької діяльності, через наставництво, у ході організації і участі у проектній діяльності, командній роботі під час семінарських, практичних занять (ЗК.5);

- **здатність працювати етично.** Здатність до реалізації етичних норм у науково-дослідницькій і викладацькій діяльності, що сприяє розвитку загальної культури й соціалізації особистості, дотриманню етичних цінностей (ЗК.6);

- **ціннісні орієнтири.** Уміння цінувати та поважати мультикультурність. Здатність діяти на засадах соціальної відповідальності і з дотриманням свідомої громадянської позиції (ЗК.8);

фахових компетентностей:

- вільна **фахова комунікація французькою мовою** на будь-якому рівні у сфері діяльності та суміжних галузях Здатність правильно вибирати стиль академічного писемного мовлення, оперувати орфографічними, пунктуаційними, стилістичними, лексичними та граматичними нормами писемного та усного мовлення, вибудовувати логічну структуру, композиційну побудову і формат наукового проекту відповідно до сучасних вимог наукового дискурсу; ефективно застосовувати знання, уміння і навички у формулюванні цілей, завдань, наукових гіпотез , висновків наукових досліджень іноземною мовою , здатність правильно розуміти і використовувати мовленнєвий акт у розгортанні дискурсу у мові оригіналу і мові перекладу, Володіння діалогічним мовленням у ситуаціях наукового, професійного та побутового спілкування відповідно до обраного фаху. Вміти читати оригінальну наукову літературу за спеціальністю . опираючись на вивчений граматичний і лексичний матеріал , країнознавчі і професійні знання і навички мовленнєвої та контекстуальної інтуїції (ФК.2);

- **готовність до генерації власних ідей щодо наукових інновацій;** здатність до побудови шляхів і способів створення нового наукового продукту, творчого підходу до розв'язання обраної наукової проблеми за результатами опертя на методологію філософського і загальнонаукового рівнів. Готовність до розробки змісту, технологій і окремих методик забезпечення функціонування певних складників системи неперервної національної освіти у вимірах конкретно-наукового методологічного розгляду (ФК.4);

- **здатність використовувати інформаційні ресурси** в галузі сучасних інформаційних технологій для вирішення експериментальних і практичних завдань; здатність застосовувати знання про сучасні досягнення в предметній сфері для вирішення локальних та глобальних завдань сучасного освітньо-інформаційного простору (ФК.5);

- **здатність до використання прийомів педагогічної майстерності,** прийомів вербальної та невербальної комунікації; вміння вибудовувати педагогічну взаємодію на засадах співробітництва та партнерства; володіння технікою налаштування на педагогічну діяльність та технікою керування психічним самопочуттям; здатність до активного слухання; оволодіння прийомами та методами цілеспрямованого професійного вдосконалення (ФК.11);

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології, такі як комп'ютерна графіка, аудіо та відео, інтерактивні елементи, онлайн консультування тощо.

Під час сесії формат очний (*offline / Face to face*), у міжсесійний період - дистанційний (*online*).

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результати навчання дисципліни «Наукова фахова іноземна мова (французька)» можна вважати успішними за умови досягнення предметних результатів:

- здатність використовувати знання про стратегії перекладу, теорії та методів перекладу наукових текстів та володіння практичними вміннями презентації наукових досліджень у вітчизняному науково-освітньому середовищі фаховою французькою мовою (ПРН.3);
- здатність проектувати власне професійне сходження у сфері педагогічної освіти і освіти дорослих (ПРН.19).

Форми і методи діагностики успішності навчання: виконання індивідуального завдання (підготовка усного виступу і презентації у рамках , підготовки реферату та анотації); лексико-стилістичний аналіз наукового тексту, дискусії, переклад наукових текстів за фахом.

ОБСЯГ ДИСЦИПЛІНИ

Загальний обсяг – 60

Кількість годин: практичні – 20

Вид заняття	Кількість годин
семінарські заняття / практичні / лабораторні	20
самостійна робота	40

ОЗНАКИ ДИСЦИПЛІНИ

Рік викладання	Курс (рік навчання)	Семестр	Спеціальність	Кількість кредитів / годин	Кількість змістових модулів	Вид підсумкового контролю	Нормативна/вибіркова
1	1	1,2	011 Освітні, педагогічні науки	2	2	Іспит	нормативна

ПРЕРЕКВІЗИТИ

Ефективність вивчення дисципліни «Наукова фахова іноземна мова (французька)» значно підвищиться, якщо здобувач зацікавлений у формуванні власних мовнокомунікативних якостей, компетентностей наукового і літературного перекладу франкомовних текстів за фахом, має навички самостійної роботи щодо опрацювання наукових джерел, оформлення цитат і покликань, має досвід перекладу наукових текстів різних жанрів, опанував на рівні бакалаврату і магістратури дисципліну «Французька мова (за професійним спрямуванням)», інші дисципліни мовного спрямування залежно від фаху, здобутого у закладі вищої освіти.

ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ /ОБЛАДНАННЯ

У період сесії використовується медіапроектор; бажано мати мобільний пристрій (телефон) для оперативної комунікації з адміністрацією, методистом та викладачами з приводу проведення занять та консультацій.

У міжсесійний період комп'ютерну техніку (з виходом у глобальну мережу) та оргтехніку для комунікації з адміністрацією, методистом, викладачами та підготовки (друку) роздаткового матеріалу.

ПОЛІТИКИ ДИСЦИПЛІНИ

Положення «Про аспірантуру і докторантуру» в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Положення «Про забезпечення якості освіти в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про політику академічної доброчесності в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про порядок реалізації права на академічну мобільність в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про оцінювання результатів навчання у процесі реалізації освітньо-наукових програм підготовки майбутніх докторів філософії в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про визнання результатів неформальної освіти у процесі реалізації освітньо-наукових програм підготовки майбутніх докторів філософії в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України» та ін.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тиждень, дата, години	Тема, основні питання (розкривають зміст і є орієнтирами для підготовки до модульного і підсумкового контролю)	Форма діяльності (заняття) / формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години	Вага оцінки	Термін виконання
Згідно з розкладом	Змістовий модуль I. Тема 1.1. Фонетика Особливості артикуляційної бази сучасної французької мови. . Інтонаційне оформлення речень, поділ тексту на ритмічні групи та інтонаційно-змістові синтагми, Особливості французького наголосу.	Практичне заняття 4год. <i>Online</i>	Презентація, роздатковий матеріал	1; 2; 3; 4; 5.	Питання для обговорення 1.Вдосконалення вимови при читанні та в усному спонтанному спілкуванні, 2.Інтонаційне оформлення речень різних комунікативних типів, поділ на інтонаційно-змістові синтагми, 3.Розміщення фразового та логічного наголосу Завдання для самостійної роботи 1.Визначити основні типи речень у науковому тексті. та їх мелодику. 2.Виділити в тексті ритмічні групи та синтагми.(8 год)	8 б.	жовтень
Згідно з розкладом	Тема 1.2.Лексика Синонімія, антонімія та омонімія, вживання фразеологічних одиниць в усному і писемному діловому спілкуванні, Основні види деривації. Наукова термінологія. Неологізми. Іншомовні запозичення. Загальні вимоги до змісту академічного писемного мовлення, Цілі, завдання наукові гіпотези і висновки дослідницького проекту.. Лексико-граматичні засоби	Практичне заняття 4 год. <i>Online</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	Питання для обговорення: 1.Багатозначність службових і загальнонаукових слів, 2.Механізм термінотворення, , 3. Правила читання скорочень, формул, символів тощо. 4.Лексика при визначенні мети, завдань наукової гіпотези і висновків дослідницького проекту, Ефективне використання лексико-граматичних засобів зв'язку між реченнями і параграфами. Практичне завдання Лексико-стилістичний аналіз наукового тексту за фахом	8 б.	жовтень

	зв'язку між реченнями .				(4 год) Завдання для самостійної роботи Визначити цілі, завдання наукового дослідження, використовуючи франкомовну лексику (4 год)		
Згідно з розкладом	Тема 1.3. Граматика Складні синтаксичні конструкції типові для наукового тексту; звороти із безособовими дієслівними формами, пасивні форми дієслів, усічені граматичні утворення, Особливості інверсії , модальність.. Порядок слів у французькому реченні.	Практичне заняття 4 год. <i>Online</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	Питання для обговорення: 1.Відпрацювання практичних навичок розпізнавання та декодування в науковому тексті типових для наукового повідомлення складних синтаксичних конструкцій , 2. Граматичний аналіз речень із безособовими дієслівними формами, пасивних конструкцій, багатоелементних означень, усічених граматичних утворень, емфатичних інверсійних структур, засобів вираження смислового(логічного) наголосу, модальності тощо. Порядок слів у реченні. Вимоги до логіко-композиційної побудови наукової роботи. Завдання для самостійної роботи Лексико-граматичний аналіз тексту за фахом(вживання часових форм дієслова, пасивні конструкції, особливості перекладу модальних дієслів) (8 год)	8 б.	жовтень
Згідно з розкладом	Змістовий модуль II Тема 2.1. Читання і переклад	Практичне заняття 4 год.	Роздатковий матеріал, методичні	1; 2; 3; 4.	Питання для обговорення: 1. Основні структурні елементи наукового тексту .	8 б.	Квітень

	<p>Переглядове, інформативне читання наукових текстів за фахом .Ознайомлення з тематикою наукового матеріалу.. Основні положення змісту наукового тексту</p> <p>Повне і точне розуміння прочитаного тексту.. Усний і письмовий переклад</p> <p>.Прийоми перекладацьких трансформацій, Особливості відтворення значень інтернаціональних слів, »хибних друзів» перекладача</p>	<i>Online</i>	рекомендації		<p>2. Оцінка змістової цінності наукової інформації.</p> <p>3.Особливості стилю наукового мислення.</p> <p>3.Простеження розвитку теми й загальної аргументації в наукових текстах.</p> <p>Завдання для самостійної роботи. 1. Переклад наукової статті з фахової проблематики.</p> <p>Завдання 2. Укладання словника термінів з теми наукового дослідження. (8 год)</p>		
Згідно з розкладом	<p>Тема 2.2.</p> <p>Анотування й реферування</p> <p>Особливості написання анотацій , рефератів українською та французькою мовами у відповідності з існуючими стандартами.</p> <p>Призначення, структура та особливості мови анотацій та рефератів .Види анотацій(описова, реферативна). Види рефератів(реферат-конспект, реферат резюме) ,Оглядовий реферат.</p>	<p>Практичне заняття</p> <p>4 год.</p> <p><i>Online</i></p>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	<p>Питання для обговорення:</p> <p>1. Особливості оформлення бібліографії.</p> <p>2. Основні функції покликань і цитування.</p> <p>3. Етапи підготовки наукового реферату французькою мовою,. розроблення орієнтованого плану, виклад основної частини, висновків .</p> <p>Практичне завдання. Скласти список франкомовних літературних джерел з теми дисертаційного дослідження (2-3 сторінки).</p> <p>(4 год..)</p> <p>Завдання для самостійної роботи.</p> <p>Написати анотацію до наукової статті за фахом</p> <p>(4 год.)</p>	8 б.	Квітень

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: практичні завдання, індивідуальні завдання, редагування текстів, стилістичний аналіз, завдання для самостійної роботи, тестові завдання, усне опитування, метод діалогу.

Форма контролю: іспит.

Рейтинг здобувача із засвоєння дисципліни визначається за 100-бальною шкалою, складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається максимально 60 балів, і рейтингу з атестації (екзамен, залік) – 40 балів.

Критерії оцінювання. Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в навчально-методичній карті. Розподіл балів між видами занять (лекції, практичні /семінарські заняття, самостійна робота) можливий шляхом спільного прийняття рішення викладача і майбутнього доктора філософії на першому занятті.

Рівень знань умінь та навичок з дисципліни оцінюється за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

«незадовільно» - здобувач знає та частково розуміє базовий навчальний матеріал. Аспірант не орієнтується у термінології, не здатний здійснювати стилістичне, наукове редагування текстів. Потребує значного втручання викладача у підтримці процесу написання текстів різних жанрів.

«задовільно» - здобувач знає та розуміє базовий лекційний, законодавчий та навчальний матеріал. Орієнтується в понятійному апараті, Може оформлювати й оприлюднювати результати аудиторної і самостійної навчальної діяльності, але переважно з підтримкою викладача .

«добре» - здобувач знає, розуміє, використовує базовий лекційний, законодавчий та навчальний матеріал, здатний аналізувати тексти різних наукових жанрів, використовує практичні уміння редагування, написання власних наукових текстів. Має незначні труднощі у створенні власних наукових текстів, презентації дослідницьких результатів на основі використання потенціалу наукової фахової мови.

«відмінно» - здобувач знає, розуміє, використовує не лише базовий, лекційний, законодавчий та навчальний матеріал; залучає для аналізу зарубіжні джерела, користується додатковими ресурсами для розвитку власної мовнокомунікативної компетентності. Написані або відредаговані ним тексти характеризуються високим рівнем стилістичного оформлення, унікальним ідеостилем з використанням потенціалу французької фахової наукової мови

Згідно з Положенням «Про оцінювання результатів навчання у процесі реалізації освітньо-наукових програм підготовки майбутніх докторів філософії в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України» контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, семінарських занять і має на меті перевірку рівня мовнокомунікативної компетентності. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять з дисципліни «Наукова фахова іноземна мова (французька)» – усне опитування, виконання творчо-пошукових, практичних завдань, завдань для самостійної роботи, презентація виконання індивідуального завдання тощо.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому рівні, або на окремих його завершальних етапах.

Підсумковий контроль включає залік відповідно переліку питань розроблених викладачем.

Результати поточного та підсумкового контролю визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

При визначенні рейтингу здобувача враховуються бали, які він отримує під час семінарських, практичних занять та за самостійну роботу. Бали за поточну освітню діяльність визначаються як сума всіх отриманих під час навчальних занять балів, розділена на кількість отриманих оцінок та помножена на коефіцієнт 12, що становить не більше 60 сумарної оцінки за результатами вивчення дисципліни. Бали за підсумками проведення заліку або іспиту визначаються як сума всіх отриманих під час навчальних занять балів, розділена на кількість отриманих оцінок та помножена на коефіцієнт 8, що становить не більше 40 балів сумарної оцінки за результатами вивчення дисципліни.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Залікова робота	Сума
Модуль I			Модуль II			
T1.1	T1.2	T1.3	T2.1	T2.2		
8	8	8	8	8	20	100

T1, T2 ... – теми модулів.

Примітка. Отримання 20 балів за індивідуальне завдання є необхідною умовою допуску здобувача до підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Драненко Г.Ф. Français. Niveau avancé. DALF: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / Г.Ф. Драненко. – К. : Ірпінь ВТФ «Перун», 2001.– 232 с.
2. Крючков Г.Г. Поглиблений курс французької мови : підручник/ Г.Г. Крючков, В.С Хлопук, Л.П. Корж [та ін.]. – К. : Вища школа, 2002.
3. Основи академічного письма: методичні рекомендації та програма курсу / укл. : Н. Шліхта, І. Шліхта ; Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. – Київ, 2016. – 61 с.
4. Попова И.Н. Cours pratique de grammaire français/ Грамматика французского языка. Практический курс: ученик / И.Н. Попова, Ж.А. Козакова. – Х.: ТОВ «Нестор Академік Паблішерз», 2006. – 475 с.
5. Alter Ego, niveau C1 (Michel Guilloux, Cecile Herry, Silvie Pons), Edition Hachette, Paris 2009
6. Alter Ego, niveau B2\ Catherine Dollez, Sylvie Pons\, Edition Hachette, Paris, 2007
7. Chigarevskaïa N. Traité de phonétique française. Cours théorique/N. Chigarevskaïa. – М, 1982. – 270р.
8. Grammaire en dialogues. Claire Miquel. – Paris. CLE international 2006. – 128р.
9. DALF, niveau C1 (Richard Lescure, Samuelle Chenard et d'autres), Edition CLE international, Paris, 2005
10. Edito avancé, niveau B2 (Céline Braud), Edition Didier, Paris 2015
11. Lopatnikova N.N. Lexicologie du français moderne. –М. 2006. – 256 р.
12. Vinichuk L.S. Les sons français dans la chaîne parlée. К.2018. – 140р.

Додаткова

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического анализа.-- М.: Наука, 1981.
2. Морен М.К., Тетеревникова Н.Н. Стилистика современного французского языка. М. 1970. – 261с.
3. Українсько-французький словник навчально-педагогічних понять і термінів: методичний посібник / [укл. Л.Вовк, В.Гончаров, О.Падалка]. – Київ: НПУ Драгоманова, 2007. – 237 с.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода . – М., 1990
2. Т. В. Яхонтова. Основи англomовного наукового письма: Навч. посібник для студентів, аспірантів і науковців. - Вид. 2-ге. - Львів: ПАІС, 2003. - 220 с.

Інформаційні ресурси

1. <file:///C:/Users/%D0%B3%D1%83%D0%BC-5-7/Downloads/Manuel%20P%C3%A9dagogique%20pour%20la%20Formation%20des%20Formaterus.pdf>
2. <https://www.unhcr.org/fr/4b309d681d.pdf>
3. <http://www.barbier-rd.nom.fr/A.P.DUFA96.PDF>
4. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00133764/document>
5. http://www.legrainasbl.org/index.php?option=com_content&view=article&id=377:methodes-de-formation-dadulte-et-emancipation&catid=54:analyses

Затверджено рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол №9 від 30.09.2020 р.).